De schilderparadijzen van Laura Owens

Zonverlichte stapelwolken, spinnenwebben dik als dropveters – de Amerikaanse Laura Owens schildert paradijselijke landschappen. Maar erin wonen wil je niet.

LUCETTE TER BORG

De schilder staat in zijn atelier en aarzelt. Welk penseel zal hij gebruiken voor de gewatergolfde manen van het witte paard? Hoeveel marterharen heeft hij nodig om de stekels van de stekelvarkens te schilderen die hij onderin het beeld wil laten rondscharrelen? En hoe zal hij de kleuren op zijn palet mengen? Hoe verhouden de van grijs naar wit verschietende paardenmanen zich het best tot de zilver oplichtende stekels voor de hoeven van het paard, en tot de donzige vacht van het witte konijn daarachter?

Dan bomen, heuvels, grasland, wolken daarboven. De schilder rommelt tussen zijn kwasten en kiest een dikke. Voorzichtig mengt hij de verf tot lichtgeel, lichtblauw, mosgroen, een tikje bruin erbij. Hij schildert geen grote contrasten, want alles in zijn landschap moet harmonie en vredelievendheid uitstralen. Hij schildert zonder haast, laag over laag, totdat niet alleen het landschap maar ook de verfhuid zelf een eindeloze diepte suggereert.

Laura Owens. Zonder titel. Olieverf en acryl op doek foto Douglas M. Parker Sudio

Zo brengt Jan Brueghel de Oude tussen 1613 en 1615 de schepping tot uitdrukking op een stukje hout van zestig bij negentig vierkante centimeter. Minstens tweehonderd paradijselijke landschappen schildert 'fluwelen' of 'paradijzen' Brueghel, zoals zijn bijnamen luiden, tijdens zijn werkzame leven. De schepping van de mens, de inscheping in de Ark van Noach – het zijn bijbelse thema's die als bij toeval in die landschappen aan bod komen. Brueghel schildert het menselijk gewemel aan de zijkant, in de schaduw van een bospartij, of in de wazige verte van een duintop. Zijn werkelijke aandacht richt hij op de tong van een tijger, de babyroze uier van een koe, het juweel van een schild dat een schildpad op zijn rug draagt. Alsof hij wil zeggen: kijk dan hoe magnifiek Gods schepping is. Kijk dan naar de virtuositeit, het plezier van de maker. Want ook de schilder zelf is een schepping van God.

Brueghels *Paradijslandschap met de ark van Noach* (één van de drie versies) hangt in Boedapest, maar ik herinner me dat het tien jaar geleden het hoogtepunt was op een overzicht met werk van de familie Brueghel in Villa Hügel in Essen. Wat het paneel zo indrukwekkend maakt, zelfs nu, bij het doorbladeren van de catalogus, is dat Brueghel er in slaagt om een wereld op te roepen waarvan je zelfs als ongelovige denkt: dáár wil ik zijn, laat mij maar in dat glas, naast die schildpad en dat stekelvarken.

lingen en in een enkele galerie. De exposities waar ze aan deelneemt dragen dynamische titels als 'Urgent Painting', 'Painting on the Move' en 'New Romanticism'. Het zijn titels die suggereren dat er iets opzienbarends gebeurt, iets dat zelfs dat trage medium van de schilderkunst in beweging brengt. Je móet er bij zijn, net als bij een goede live performance. Ben je dat niet, dan mis je het magische moment.

Owens liet op die tentoonstellingen aanzetten zien: een kakelbonte vogelkooi, een takkenbos, meeuwen boven water. Het was niet altijd opzienbarend en zeker niet dynamisch, maar wel dat ik dacht: en hoe verder?

Dat verder valt nu te zien op een overzichtstentoonstelling met werk van haar in het Bonnefantenmuseum in Maastricht.

De schilder staat in haar atelier en besluit: laat er licht zijn en alles wat met licht te associëren valt. Lichtvoetigheid, vrolijkheid, gezondheid, gemak, vakantiepret, een zondagochtendliefde tussen de lakens, witbrood met dik hagelslag. Voor alles is een duidelijke plaats ingeruimd op het schilderslinnen, zelfs voor een enkele schaduw. Als een messenwerper zijn messen, zo hanteert Owens (en haar batterij van assistenten) de kwasten en de verf. En ze doet dit, zo blijkt in Maastricht, met zo'n flair dat je er zin van krijgt om naar de winkel met kunstenaarsbenodigdheden te hollen en je winkelkar vol te laden met tubes kleurige verf, de mooiste kwas-

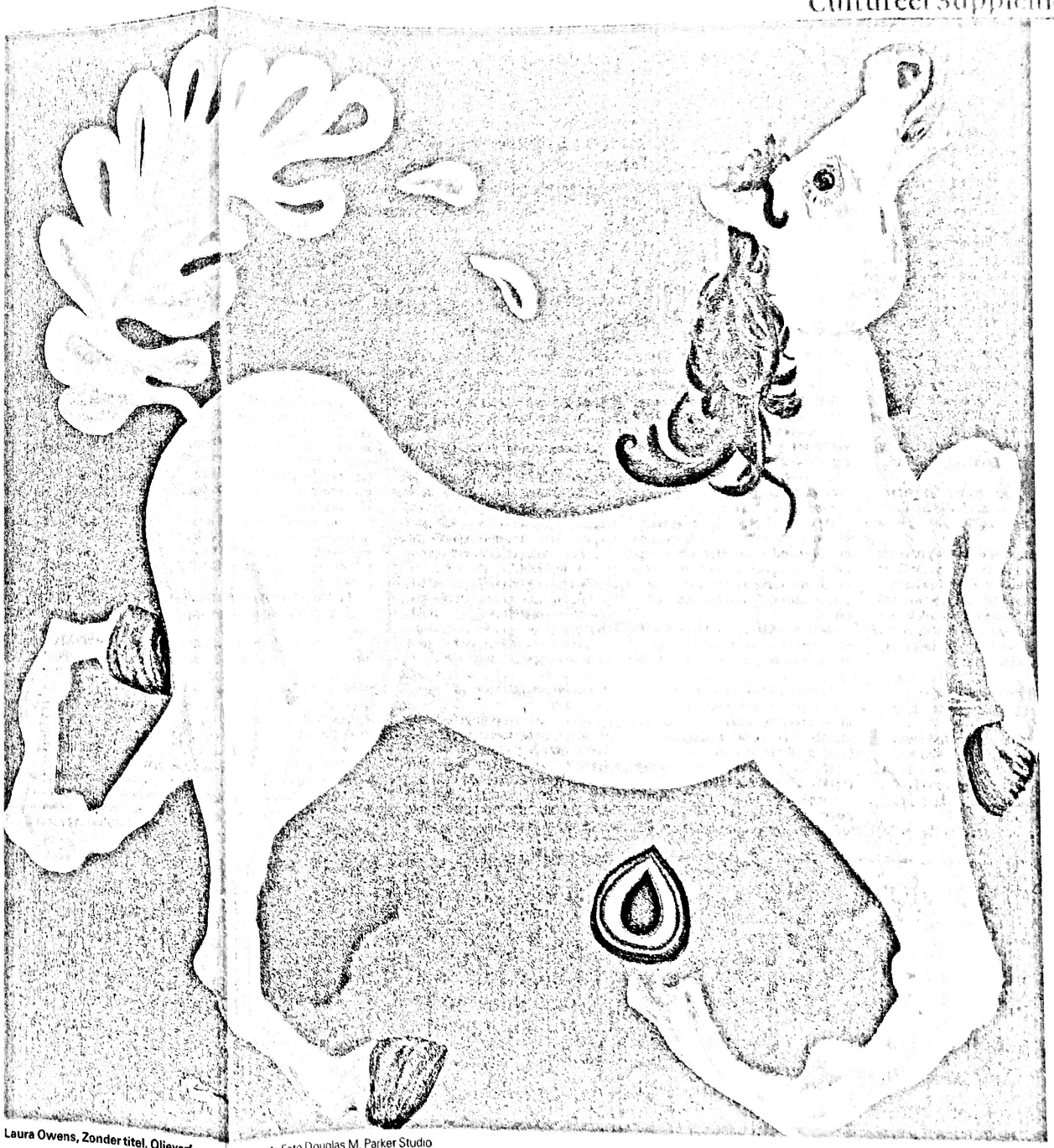

Laura Owens, Zonder titel. Olieverf en acryl op doek Foto Douglas M. Parker Studio

Vrolijke bevers, dartele hertjes

als ongelovige denker daar wel ik zijn, laat mij maar in dat gras, naast die schildpad en dat stekelvarken.

En nu is daar Laura Owens, een hedendaagse Amerikaanse schilder die ook graag paradijselijke landschappen maakt. Owens is in 1970 geboren in Euclid, Ohio. Zij is een kind van de jaren zeventig. Ze is een puber als Julian Schnabel, David Salle en Eric Fischl in de jaren tachtig het wereldpodium veroveren met hun triomfantelijke hutspotschilderijen. Het platvloerse leven, strips, mode, reclame, schilders uit heden en verleden, stijlen van vroeger en nu, foto's, potscherven en verf – alles gebruiken deze kunstenaars kriskras door elkaar. Alle wetten van l'art pour l'art gaan op de schop en van het idee dat een kunstenaar origineel moet zijn, wordt honend afstand gedaan.

In dat klimaat besluit Owens naar de kunstacademie in Los Angeles te gaan. Ze wordt schilder, een buitengewoon succesvolle. Als jongste kunstenaar ooit krijgt ze in 2003 (ze is dan tweeëndertig) een overzichtsexpositie in het Museum of Contemporary Art in Los Angeles. Grote verzamelaars en musea kopen haar werk. Ook in Europa sijpelt haar naam door, bij verzamelaars, op groepstentoonstellingszalen, vrolijke draaimolenpaarden, maar ook doeken met haast alleen maar kleur en een schriel motiefje in de hoek.

In de lijn van haar voorgangers uit de jaren tachtig schildert Owens niet alleen steeds iets anders, maar ze doet dat ook steeds in een andere stijl. De schilder staat dus in zijn atelier en besluit: wie zal ik worden? De ene keer is dat Matisse, de andere keer een jonge Picasso. Soms beland je in een sprookje van Chagall, dan weer in een folkloristische borduurlap. Owens' lijst van referenties is onuitputtelijk: de Renaissance, het impressionisme, expressionisme, Chinese en Japanse fijnschilderkunst, op art, abstract-expressionisme, hyperrealisme, ga maar door.

Het is een avontuur van het kijken, zeggen de organisatoren van de tentoonstelling. En daar hebben ze gelijk in, want de beste schilderijen van Owens slepen je mee in die avontuurlijke messenshow van steeds iets anders, steeds weer op zoek naar de verwijzingen en verdubbelingen.

Maar toch begint op den duur iets te knagen. Als rhizome-achtig omschrijft Owens haar manier van werken – met dank aan Deleuze. Een wortelstelsel dat zich vertakt en vertakt, nergens begint en nergens eindigt. En zeker, bij veel van Owens' schilderijen is het moeilijk te verklaren waarom ze eigenlijk af zijn. Waarom de hertjes langs de rivier niet doorhuppelen op een brede horizontale behangstrook. Waarom een kijkdoos met twee landschappen niet nóg een landschap bevat.

In de omvangrijke catalogus wordt geschreven, met verwijzing naar filosofen als Guatarri, Bakhtin en Bourriaud, dát Owens' werk democratisch is, vrij van hiërarchieën in de kunst, dát er een veelvoud aan haar werk ten grondslag ligt, en dát dat heel hedendaags is. Maar wat Owens bedoelt met haar schilderijen, waarover haar werk nu eigenlijk gáát – daar spreekt niemand over.

De zon gaat onder, schaduwen lengen, dieren verstommen en maken plaats voor ritselende wezens van de nacht. De vleermuis, de uil, de spin, een kat – je vindt ze in het werk van Owens. Ziet u, zei de kunstenaar een paar jaar geleden in een interview, dat mijn werk niet alleen maar vrolijkheid uitstraalt? Ziet u hoe ik ook treurige symbolen verwerk?

En dat is de kapitale misvatting. Met het schilderen van een memento mori hier en daar maak je nog geen schilderij dat leeft, ademt en – als het goed is – groeit aan de muur. Op de schilderijen van Owens is de rol van oude symbolen uitgespeeld zonder dat er nieuwe symbolen voor in de plaats komen. Het zijn behaagzieke, decoratieve schaakstukken geworden, zonder enige diepere betekenis. En dat maakt het avontuur van Laura Owens uiteindelijk zo onbevredigend. Anders dan bij Brueghel, die aartsvader van de schilderparadijzen, wens je geen seconde werkelijk te verblijven in de wereld die Owens op het doek zet. Omdat alles er inwisselbaar is. Omdat alles er draait om technisch kunnen. Omdat er niets is waaruit blijkt dat de schilder zelf naar méér verlangt dan naar mooie plaatjes.

Laura Owens, schilderijen en studies 1994-2006. T/m 19/8 in het Bonnefantenmuseum, Avenue Céramique 250, Maastricht. Info: 043-3290190 of www.bonnefanten.nl. Catalogus: 47 euro.